

Anställningsvillkor i bemanningsföretag

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas regeringens skrivelse 2005/06:91 Anställningsvillkor i bemanningsföretag och en motion som väckts med anledning av skrivelsen. I ärendet behandlas också motioner från allmänna motionstiden 2005 som gäller bemanningsföretagen. Skrivelsen är föranledd av ett tillkännagivande av riksdagen 1999. I skrivelsen görs en genomgång av olika rättsliga frågeställningar som är förknippade med en anställning i bemanningsföretag. Det gäller bl.a. den s.k. karensregeln och rätten till arbetslöshetsersättning. Motionerna avstyrks bl.a. med hänvisning till att vissa frågor ska övervägas ytterligare.

I ärendet finns en reservation av företrädarna för Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Utskottets överväganden	5
Bakgrund	5
Regeringens skrivelse	5
Motionerna	5
Utskottets ställningstagande	6
Reservation	10
Anställningsvillkor i bemanningsföretag, punkt 2 (m, fp, kd, c)	10
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	12
Skrivelsen	12
Följdmotion	12
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005	12

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens skrivelse

Riksdagen lägger skrivelse 2005/06:91 till handlingarna.

2. Anställningsvillkor i bemanningsföretag

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:Sk527 yrkande 4, 2005/06:A1 yrkandena 1–3, 2005/06:A416 yrkande 1 och 2005/06:A420 yrkande 13.

Reservation (m, fp, kd, c)

3. Bemanningsföretagen och arbetsmiljön m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:A240, 2005/06:A326 och 2005/06:A358.

Stockholm den 23 mars 2006

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Anders Karlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders Karlsson (s), Margareta Andersson (c), Laila Bjurling (s), Anders G Högmark (m), Tina Acketoft (fp), Christer Skoog (s), Stefan Attefall (kd), Camilla Sköld Jansson (v), Patrik Norinder (m), Lars Lilja (s), Carl B Hamilton (fp), Ann-Marie Fagerström (s), Henrik Westman (m), Ronny Olander (s), Ulf Holm (mp), Ann-Christin Ahlberg (s) och Maryam Yazdanfar (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlar arbetsmarknadsutskottet dels regeringens skrivelse 2005/06:91 Anställningsvillkor i bemanningsföretag och med anledning av den en väckt motion, dels motioner som väckts under den allmänna motions-tiden hösten 2005 och som tar upp olika frågor om anställningsvillkoren i bemanningsföretagen och vissa andra frågor som har anknytning till en anställning i sådana företag. Motionerna, som alla är väckta under riksmö-tet 2005/06, refereras utan årtal.

Utskottets överväganden

Anställningsvillkor i bemanningsföretag

Bakgrund

I samband med behandlingen av budgetpropositionen för år 2000 (prop. 1999/2000:1) beslutade riksdagen, efter förslag från arbetsmarknadsutskottet, om ett tillkännagivande om att verksamheten i bemanningsföretag borde ses över (bet. 1999/2000:AU1, rskr. 1999/2000:83). I september 2001 beslutade regeringen att tillsätta en arbetsgrupp med företrädare för Näringsdepartementet, arbetsmarknadens parter och branschföreträdare med uppdrag att inventera de problem som kan vara förknippade med en anställning i ett bemanningsföretag. Uppdraget redovisades, efter förlängd redovisningstid, i en promemoria i september 2004. Medan arbetsgruppens uppdrag löpte fördes det också diskussioner på EU-nivå om ett direktiv om anställningsvillkor i bemanningsföretag.

Regeringens skrivelse

I skrivelsen behandlas anställningsvillkor för anställda i bemanningsföretag i olika avseenden. Följande frågeställningar tas upp:

- Auktorisation och registrering
- Diskriminering
- Karensregel i arbetsförmedlingslagen
- Anställningsvillkor och anställningsskydd
- Förtroendemannalagen
- Arbetsmiljöfrågor
- Arbetslöshetsersättning

För varje fråga beskrivs rättsläget, vad arbetsgruppen ansåg och regeringens slutsatser.

Motionerna

Kristdemokraterna har i motion A1 yrkandena 1–3 mot bakgrund av skrivelsen identifierat tre frågeställningar som måste lösas för att skapa trygga förhållanden för de anställda i branschen. Partiet anser att regeringen bör vidta lämpliga åtgärder för att skapa en likvärdig konkurrenssituation mellan Lernia och övriga bemanningsföretag. Lernias avtal ligger utanför de två kollektivavtal som gäller för branschen i övrigt, vilket skapar en snedvriden konkurrenssituation som på sikt inte är hållbar. Avtal bör inte regleras av politikerna, sägs det i motionen, men om Lernia säljs ut och blir en aktör som de övriga bemanningsföretagen på marknaden skulle avtalen kunna anpassas till den övriga branschens villkor. Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder för att skapa en likvärdig konkurrenssituation. Den

andra frågeställningen gäller rätten till arbetslöshetsersättning. Kristdemokraterna vill att det ska göras en översyn som inriktas på att regeltillämpningen bör vara densamma oavsett om en person arbetar i ett bemanningsföretag eller i en annan verksamhet. I dag särbehandlas anställda i bemanningsföretag eftersom de inte kan få arbetslöshetsersättning mellan återkommande engagemang eller på deltid. Liknande resone-
mang finns också i motion A420 yrkande 13. För det tredje anser partiet att karensregeln i arbetsförmedlingslagen bör slopas. Motivet för regeln är att en löntagare inte ska kunna höja sin lön genom att gå över till ett bemanningsföretag. Regeln medför att löntagarens möjligheter att höja sin lön, oftast gentemot en arbetsgivare med monopolställning, nekas den anställde.

I motionerna Sk527 yrkande 4 och A416 yrkande 1 anför Kristdemokraterna att bemanningsföretag bör få möjlighet att konkurrera om förmedlingsuppdrag för ungdomar upp till 24 år. Bemanningsföretagens enorma kundregister och närhet till arbetsmarknaden måste utnyttjas. Förändringen bör ske genom en upphandling från AMS. Därefter bör det finnas en form av "eget val" för den arbetssökande att välja bland de olika bemanningsföretag som AMS slutit avtal med.

Claes-Göran Brandin och Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s) anser i motion A240 att det bör göras en översyn av formerna för registrering av bemanningsföretag för att motverka oseriösa aktörer.

I motion A326 menar *Louise Malmström och Matilda Ernkrans (s)* att det finns brister i arbetsvillkoren för anställda i bemanningsföretag. De regler som gäller för arbetsgivare och anställda i bemanningsföretag bör ses över med syfte att förbättra de anställdas arbetsvillkor.

Börje Vestlund och Sylvia Lindgren (s) anför i motion A358 att skyddsombuden som har en viktig roll i det förebyggande arbetet ofta inte finns i de företag som är i Sverige tillfälligt eller i bemanningsföretagsbranschen. Ansvarsfördelningen finns inskriven i arbetsmiljölagen men det är svårt att utläsa exakt när arbetsgivaren har ansvar och när den som hyr in arbetskraften har det. Därför är det viktigt att utveckla arbetsmiljöarbetet för dessa typer av arbete.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att flertalet av de frågor som tas upp i motionerna berörs i regeringens skrivelse.

När det gäller Kristdemokraternas yrkande om *likvärdig konkurrens mellan Lernia och övriga bemanningsföretag* är följande att säga. Som framgår av skrivelsen finns det två typer av kollektivavtal för den som är anställd hos ett bemanningsföretag. Skillnaden ligger främst i beräkningen av lönen. Avtalet på tjänstemannasidan innebär att arbetstagarna är garanterade en månadslön baserad på 133 timmar per månad. Efter 18 månader

baseras lönen på 150 timmar. LO:s senaste avtal bygger i stället på huvudregeln att den som är uthyrd ska ha samma lön som de anställda i kundföretaget. Garantilönen baseras på 90 % av genomsnittsförtjänsten under de senaste tre månaderna. För tid då arbetstagaren inte är uthyrd, men arbetar eller deltar i beordrad utbildning, betalas en s.k. personlig lön enligt den lönepraxis som gäller hos bemanningsföretaget. Denna lön får dock inte understiga kollektivavtalets minimilön. Av skrivelsen framgår också att lönen enligt Lernias avtal utgörs av en fast månadslön eller timlön på sedvanligt sätt, oavsett hur mycket arbetstagaren varit uthyrd. Att Lernia inte följer någon av huvudmodellerna beror enligt skrivelsen på att dessa avtal slöts före de stora avtalen. Lernias avtal passar inte in i modellerna. Man föredrog att behålla den egna varianten, vilket enligt skrivelsen medfört att Lernia inte är medlem i Bemanningsföretagen.

I denna fråga kan utskottet liksom Kristdemokraterna konstatera att det är parternas uppgift att träffa kollektivavtal. Det vore dock utskottet främmande att som Kristdemokraterna gör spekulera om hur ett förhandlingsresultat skulle ha blivit om förutsättningarna varit andra. Det är inte heller aktuellt att avyttra Lernia eller delar av verksamheten. Utskottet ställer sig därför inte bakom motion A1 yrkande 1.

Frågan om *arbetslöshetsersättning och bemanningsföretag* har behandlats av utskottet tidigare, senast i betänkande 2004/05:AU4. I skrivelsen konstateras nu att det finns en viss särbehandling av arbetslösa som kommer från bemanningsföretag. Det är inte någon bestämmelse i lag som särbehandlar denna kategori, men AMS har genom meddelanden till arbetslöshetskassorna informerat om sin syn på hur försäkringen ska gälla i samband med anställning i personaluthyrningsföretag. Detta går tillbaka till ett meddelande nr 5/1996 som i korthet anger att en person som arbetar i ett personaluthyrningsföretag får anses vara anställd i den omfattning som han eller hon står till förfogande för bemanningsföretaget, oberoende av hur stor garantilön eller lön medlemmen erhåller. Meddelandet avser endast uthyrd personal. I ett meddelande nr 5/2001 förtydligades saken. Det görs en skillnad mellan uthyrd personal, icke uthyrd personal i uthyrningsföretagets egen administration och personal i entreprenadverksamhet. Senare har även IAF (nr 2/2004) informerat om hur ersättningsrätten bör bedömas vid deltid eller vid upprepade anställningar hos företag som hyr ut arbetskraft. En person som sagts upp från ett bemanningsföretag som har tecknat kollektivavtal som innebär att den anställde har en tillsvidareanställning med lön under de perioder som företaget inte kan erbjuda sysselsättning bör enligt IAF kunna bli berättigad till ersättning under förutsättning att uppsägningen skett enligt reglerna i lagen om anställningsskydd och gällande kollektivavtal. I ett annat meddelande nr 4/2004 anger IAF att en arbetstagare inte är att betrakta som arbetslös vid glapp mellan uthyrningarna. Situationen kan enligt IAF jämföras med permittering. I fråga om deltidarbete är IAF:s uppfattning att arbetslöshetsersättning inte kan lämnas, oberoende av garantitidens omfattning eller den lön som utbe-

talas. Skälet är att arbetstagaren i första hand får anses stå till uthyrningsföretagets förfogande. Regeringen anför i sina slutsatser att den beskrivna tillämpningen är föranledd av risken för missbruk. Regeringen gör ingen annan bedömning än den som framkommit i meddelandena från AMS och IAF. Det är nödvändigt att hitta en balans mellan risken för missbruk och den enskildes trygghet. Riskerna överväger i dagsläget enligt regeringens bedömning. Det konstateras att den enskilde har rätt till ersättning under vissa förutsättningar, och att dessa inte alltid är uppfyllda i förhållande till anställningar i eller via ett bemanningsföretag. Regeringen har enligt skrivelsen inte för avsikt att initiera några ändringar av tillämpningen av försäkringen i detta avseende.

Utskottet kan för sin del konstatera att frågan handlar om tillämpningen av lagen om arbetslöshetsförsäkring. Den tillämpning som anges i de olika meddelandena bygger till vissa delar inte på en bedömning av förhållandena i det enskilda fallet utan på vad en anställning i ett bemanningsföretag typiskt sett anses innebära. En antal frågor kan ställas i sammanhanget. Kan en arbetslös heltidsökande, med tanke på de speciella konsekvenserna i a-kassehänseende, vägra att acceptera en anställning i ett bemanningsföretag och ändå behålla sin arbetslöshetsersättning? Vilken bedömning skulle göras om en tidigare heltidsarbetande accepterat deltid i ett bemanningsföretag? Hur skulle man se på det fallet att en person kombinerar en anställning på deltid i ett bemanningsföretag med en annan anställning i ett vanligt företag upp till full tid och han eller hon senare blir arbetslös från det senare företaget? Utskottet instämmer i att försäkringen inte får användas som buffert mellan uppdrag av mindre seriösa bemanningsföretag. Hur enskilda fall ska bedömas avgörs ytterst av domstol. Utskottet förutsätter att regeringen följer tillämpningen och vid behov vidtar åtgärder för att förhindra icke godtagbara resultat för enskilda.

Kristdemokraterna vill för det tredje att *karensregeln i arbetsförmedlingslagen* slopas. Utskottet kan konstatera att regeln fanns med i den lag (1991:746) som innebar att uthyrning av arbetskraft skildes ut ur begreppet arbetsförmedling och legaliserades. Regeln hade det dubbla syftet att motverka försök till kringgående av arbetsrättslig lagstiftning och önskad rekryteringsverksamhet från uthyrningsföretagets sida (prop. 1990/91:124 s. 55). Den överfördes till den alltjämt gällande 1993 års arbetsförmedlingslag, som innebar ytterligare liberalisering. Till skillnad från i den äldre lagen riktas regeln nu endast till uthyraren, inte beställaren (prop. 1992/93:218 s. 32). Som regeringen konstaterar kan denna karensregel, sedd ur ett arbetstagarperspektiv, leda till att en person inte kan förändra sin arbetssituation genom att byta anställning, vilket särskilt gäller hos stora arbetsgivare inom en bransch, t.ex. landsting, där bemanningsföretag kan vara den enda alternativa arbetsmarknaden. Om en person ändå väljer att byta anställning kan detta inom vissa branscher i stort sett innebära ett yrkesförbud. Karensregeln hindrar även möjligheterna att konkurrera med lönenivåer. Regeringen har för avsikt att återkomma i frågan.

Utskottet kan med detta sammantaget konstatera att de övriga frågeställningar som Kristdemokraterna väckt i motion A1 yrkandena 2 och 3 också är uppmärksammade av regeringen.

När det gäller frågan om bemanningsföretag och förmedlingsuppdrag kan utskottet hänvisa till att regeringen har gett AMS i uppdrag att genom samarbete med bemanningsföretagen ge arbetslösa akademiker jobbchans i små och medelstora företag. Arbetsförmedlingen ska ta vara på bemanningsföretagens stora kontaktnät. AMS har beslutat om föreskrifter för detta samarbete (AMSFS 2006:3).

Sammanfattningsvis anser utskottet att motionerna Sk527 yrkande 4 (kd), A1 yrkandena 1–3 (kd), A416 yrkande 1 (kd), A420 yrkande 13 (kd) och bör avslås av riksdagen.

De frågor som tas upp i de socialdemokratiska motionerna när det gäller *översyn av reglerna för anställda och arbetsgivare* i bemanningsföretag, *registrering* och *arbetsmiljöarbete* är uppmärksammade i skrivelsen. När det gäller auktorisation avser inte regeringen att för närvarande ta några initiativ men kommer att noga följa utvecklingen. I fråga om registrering ser regeringen i detta läge inget behov av att införa en registreringskyldighet. När det gäller den särskilda situationen som anställda i bemanningsföretag har sägs det att verkningarna av kollektivavtalen i branschen bör avvaktas, samtidigt som situationen bör beaktas i utredningar som behandlar anknytande frågor. Arbetsmiljöaspekterna beaktas bl.a. genom att regeringen gett tilläggsdirektiv till utredningen om arbetsmiljölagen om effekterna av att stärka skyddsombudens möjligheter att verka till förmån för anställda i bemanningsföretag. I tilläggsdirektiven (dir. 2005:114) ingår också att utreda om det finns möjligheter att förstärka skyddet för dem som arbetar i ett entreprenadföretag och som för sin arbetsmiljö i viktiga avseenden är beroende av beställarföretaget, t.ex. vad avser tidsplanering och andra villkor för arbetet. En del av uppdraget för denna utredning (dir. 2004:91) är att också överväga om det är lämpligt att införa en skyldighet för inhyrare av arbetskraft att informera uthyraren om risker i arbetsmiljön och om åtgärder som vidtas för att motverka dessa. Slutbetänkande ska lämnas senast den 1 mars 2007.

Motionerna A240 (s), A326 (s) och A358 (s) avstyrks i den mån de inte kan anses vara tillgodosedda med det anförda.

Regeringens skrivelse läggs till handlingarna.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Anställningsvillkor i bemanningsföretag, punkt 2 (m, fp, kd, c)
av Margareta Andersson (c), Anders G Högmark (m), Tina Acketoft (fp), Stefan Attefall (kd), Patrik Norinder (m), Carl B Hamilton (fp) och Henrik Westman (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2005/06:Sk527 yrkande 4, 2005/06:A1 yrkandena 1–3, 2005/06:A416 yrkande 1 och 2005/06:A420 yrkande 13.

Ställningstagande

Vi har mot bakgrund av regeringens skrivelse identifierat tre frågeställningar som måste lösas för att skapa trygga förhållanden för de anställda i branschen.

Likvärdig konkurrenssituation

Vi anser att regeringen bör vidta lämpliga åtgärder för att skapa en likvärdig konkurrenssituation mellan Lernia och övriga bemanningsföretag. Lernias avtal ligger utanför de två kollektivavtal som gäller för branschen i övrigt, vilket skapar en snedvriden konkurrenssituation som på sikt inte är hållbar. Med staten som ägare har Lernia en helt annan förhandlingsposition än de privata bemanningsföretagen. Avtal bör inte regleras av politiker, men om Lernia säljs ut och blir en aktör som de övriga bemanningsföretagen på marknaden skulle avtalen förmodligen anpassas till den övriga branschens villkor.

Rätten till arbetslöshetsersättning

När det gäller frågan om rätten till arbetslöshetsersättning särbehandlas anställda i bemanningsföretag eftersom de inte kan få arbetslöshetsersättning mellan återkommande engagemang eller på deltid. Det är dock inte tillfredsställande att personer som kan och vill jobba hamnar i kläm på grund av en regel som är tänkt att stoppa ett eventuellt missbruk. Därför är det inte tillfredsställande att regeringen ej avser att initiera ändringar av

tillämpningen av arbetslöshetsförsäkringen i detta avseende. Vi anser att det är angeläget att en översyn görs av den aktuella frågan. Översynsarbetet bör inriktas på att regeltillämpningen ska vara densamma oavsett om en person arbetar i ett bemanningsföretag eller i annan verksamhet.

Karensregeln

Den s.k. karensregeln i arbetsförmedlingslagen bör slopas. Motivet för regeln är att en löntagare inte ska kunna höja sin lön genom att gå över till ett bemanningsföretag. Regeln medför att löntagarens möjligheter att höja sin lön, oftast gentemot en arbetsgivare med monopolställning, nekas den anställde.

I övrigt föreslår vi att bemanningsföretagen bör få möjlighet att konkurrera om förmedlingsuppdrag, inte minst för ungdomar upp till 24 år. Bemanningsföretagens enorma kundregister och närhet till arbetsmarknaden måste utnyttjas. Förändringen bör ske genom en upphandling från AMS. Därefter bör det finnas en form av "eget val" för den arbetssökande att välja bland de olika bemanningsföretag som AMS slutit avtal med.

Vad som anförts ovan bör ges regeringen till känna. Vi tillstyrker därför motionerna A1 yrkandena 1–3 (kd), A416 yrkande 1 (kd), A420 yrkande 13 (kd) och Sk527 yrkande 4 (kd).

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2005/06:91 Anställningsvillkor i bemanningsföretag.

Följdmotion

2005/06:A1 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att lämpliga åtgärder bör vidtas för att skapa likvärdig konkurrenssituation mellan Lernia och de övriga bemanningsföretagen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en översyn bör göras av tillämpningen av arbetslöshetsförsäkringen med inriktning på att regeltillämpningen bör vara densamma oavsett om en person arbetar i ett bemanningsföretag eller i annan verksamhet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den regel slopas som innebär att en löntagare som säger upp sig från en arbetsgivare och tar anställning i ett bemanningsföretag inte får hyras ut tidigare än sex månader efter att anställningen hos denne upphörde.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005

2005/06:Sk527 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bemanningsföretagens möjligheter att konkurrera om arbetsförmedlingsuppdrag.

2005/06:A240 av Claes-Göran Brandin och Gunilla Carlsson i Hisings Backa (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av formerna för registrering av bemanningsföretag för att motverka oseriösa aktörer.

2005/06:A326 av Louise Malmström och Matilda Ernkrans (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över de regler som gäller för arbetsgivare och anställda i bemanningsföretag med syfte att förbättra de anställdas arbetsvillkor.

2005/06:A358 av Börje Vestlund och Sylvia Lindgren (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det är viktigt att utveckla arbetsmiljöarbetet i bemanningsföretag.

2005/06:A416 av Stefan Attefall m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge bemanningsföretagen möjlighet att konkurrera om förmedlingsuppdrag för ungdomar upp till 24 år.

2005/06:A420 av Stefan Attefall m.fl. (kd):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av översyn av och vikten av enhetliga regelsystem i privata och offentliga bemanningsföretag vad gäller akasseregler.